

Sünnipäevailm läbi sajandi

Vabariigi aastapäeva pidustustel on ilmaolud sajandi jooksul muutunud väga suurtes piirides.

AIN KALLIS

klimatoloog

Möödunud aastal ilm paraadi ei takistanud.

FOTO: Priit Simson

Kõikjal, kus on plaanis pidada sünnipäeva vabas õhus, tuleb alati arvestada ilmaga. Kui suvel ähvardavad pidulisi enamasti vaid vihmahood ja jahedus, siis talvel on ebameeldivaid nähtusi palju rohkem: pakane, tuisk, libedus jne.

Eesti tähtsaim pidupäev on teatavasti sattunud aasta kõige külmemale ajale – veebruarisse.

Nimelt otsustas Eesti Ajutine Valitsus 12. veebruaril 1919. aastal, et vabariigi väljakuulutamise päevaks tuleb lugeda 24. veebruar.

2. veebruaril 2003. aastal nentis aga üks meie arvukaist astroloogidest Vikerraadios, et Eesti riigil oleks ajaloo kulg hoopis teine, kui see poleks loodud 24. veebruaril, madisepäeval. Kui meie riigiisad oleksid olnud veidi kannatlikumad, oleksime hulga rikkamad ja vabamad... Või vastupidi.

Päris karmid ilmad, ilusad ilmad

Ilm on väga oluline tegur eriti paraadide korraldamisel. USAs tõsteti näiteks presidentide ametisse õnnistamise pidustused 1937. aastal märtsi algusest 20. jaanuarile lootuses, et ilmad on siis ehk stabiilsemad. Asjatult.

1933. aastal võttis vabariigi valitsus kõne alla küsimuse, kas ei tuleks aastapäev viia mõnele teisele päevale, mis oleks meeldivamal aastaajal – nimelt 15. juunile, mil Eesti Asutav Kogu võttis vastu 1920. aasta põhiseaduse. Aga siis oleks jällegi võidupüha liiga lähedal!

Mis siis talvel paraadi pidamist mõjutab? Muidugi eelkõige õhutemperatuur – vaskpille ei saavat puhuda –12 kraadist madalama külma juures. Sestap olevat garnisonimäärustikus kirjas noodsamad pügalad, millal veel paradeerida saab. (Kuigi nüüdsel ajal marsitakse ka “lindimuusika” järgi. Nii tehti näiteks 2011. aastal, kui Tallinn-Harku ilmajaamas mõõdeti pidupäeva varahommikul –25,4°.)

Meenutusi hilisemaist pidustustest

Allikas: Imeline Ajalugu, 13.02.2013

Vabariigi aastapäeva paraadid läbi aegade

FOTO: kaitsevägi

Taasiseseisvunud Eesti esimene kaitsejõudude paraad peeti 24. veebruaril 1992. aastal, Eesti Vabariigi väljakuulutamise 74. aastapäeval, mil iseseisvuse faktilisest taastamisest oli möödas vaid pool aastat.

Ilm oli Tallinnas päikesepaisteline, temperatuur oli paar kraadi üle nulli. Kell 10 alanud paraadi oli tulnud jälgima väga palju pealtvaatajaid - nende hulka võrreldi lausa mõne aasta taguste "laulva revolutsiooni" massiürituste publikuhulgaga. Ravis olid piirivalve, Kaitseliidu ja Kodukaitse esindajad.

Kui ranget täpsust taga ajada, siis ei saagi kõnealust sündmust nimetada sõjaväeparaadiks, sest Eesti Kaitsevägi oli 1992. aasta alguses alles esimeses loomisjärgus: peastaap ja ohvitserikursused juba tegutsesid, kuid väeosad olid alles (taas)loomata, Kaitseväe suuruseks hinnati sadakond meest, sh kümnekond ajateenijat. Kõik need organisatsioonid tundsid suurt puudust varustusest ja relvadest, mida enamasti saadi juhuslikult ja väikeste partiidena. Teistest rohkem vedas kaitseliitlastel, kes olid alles nädal varem saanud Prantsusmaalt abina 500 sõjaväevormi.

Pidulikuks tseremooniaks sobilike sõjariistade puudus lahendati aga sel teel, et paraadile tuldi hoopis relvadeta. Relvastatud olid vaid liputoimkonnad ja liinurid. Materiaalseid muresid tasakaalustas mõnevõrra meeste suur hulk - paraadist osavõtjaid oli kokku ligi 1500, mis teeb selle üheks suurimaks taasiseseisvusperioodil. Paraadi tervitas Ülemnõukogu Presiidiumi esimees Arnold Rüütel, kõnega esines peaminister Tiit Vähi.

Hoolimata paraadi "tagasihoidlikkusest" andis see aimu millestki väga olulisest - oma riigi taassünnist.

Kaitseväe paraadid või rahva rongkäigud on alati olnud kindel osa iseseisvuspäeva pühitsemisest terves [Eesti Vabariigis](#). “Rahvas armastab vaadata toredat pilti, mida pakub pidulik paraad,” kirjutas Päevaleht 1926. aastal.

Esimesed ametlikud paraadid toimusid 24. veebruaril 1919 mitmes linnas. Tallinnas oli Peetri platsil “ilm selge ja ilus, kuid külmavõitu. Päike sätenas otse valusalt kiivrite peal”.

Järgmisel, 1920. aastal “sattus ilm olema aastapäeval jumalik. Sinine taevask, mitte ühte pilve”. Paraadil oli esindatud ka õhuvägi kuue lennukiga. “Aeropläänid on üleemeelikud ja lendavad nii madalalt, et propellerite müra kõnepidajate sõnad kinni matab, /.../ teevad surmasõlmesid ja keerutavad spiraalsid”. See, et raske kuulata, polnud mingi ime, sest alles 1926. aastast edastati kõnesid [Vabaduse platsil](#) häälekõvendajate kaudu.

Pakaselise ilma tõttu on paraad ära jäänud 1929., 1932., 1936. ja 2007. aastal.

Meeldejääv pakaseline 2007. aasta iseseisvuspäev

Presidenti vastuvõtt aastal 2007. Nn pingviinide paraadi ilm ei sega!

Väga külm oli ilm Eesti riigi sünnipäeva eelse päeva varahommikul, kui Jõgeval mõõdeti $-30,3^{\circ}$, mitteametlikult aga Tarvastus asuvas hüdroomeetriaajas isegi $-31,4^{\circ}$! Tartu Postimehes kirjutati, et puud ja aiateibad praksusid pakase käes.

Polnud siis mingi ime, et riigiisad otsustasid paraadi ära jätta. Tõepoolest oli pidupäeva hommikul ilm prognoosi kohaselt karmivõitu: Harkus -16° . Et tuul puhus keskmiselt 3,2 m/s, puhanguti aga 6,8 m/s, siis oleks väljas viibijail tulnud taluda üle tunni -23 -kraadilist külmatunnet.

Marssida ja pilli puhuda sai seega vaid katuse all – õhtusel, kõige vaadatavamal paraadil, mis toimub alati, sõltumata ilmast.

Rahvas nentis: hea, et sel aastal ei langenud iseseisvuspäev ja madisepäev kokku kelmika vastlapäevaga. Madisepäevast veel niipalju, et riigi sünnipäev ei ole õnneks too madisepäev, mil lahingu kaotus pea täpselt 800 aasta eest (koos tollase kaitseväe ülemjuhataja Lembitu langemisega) viis meid pikka orjapõlve.

Nimelt on rahvakalendris kaks madisepäeva: üks 24. veebruaril apostel Mattiase, teine 21. septembril apostel Matteuse auks. Vaat too viimane saigi eestlaste kaotuspäevaks.

1929. aastal ei tõusnud kraadiklaasi näit pealinnas üle -13° . Ajalehed soovitasid: “Veedame aastapäeva vaikselt ja tagasihoidlikult!”

1932. aastal “kinkis taevataat vabariigi aastapäevaks kurja ilma. Selge ja külm. Kraadiklaas raekoja ees näitab kella 10 ajal 10 kraadi külma,” kirjutas Päevaleht. Platsitais linlasi ootas asjatult paraadi toimumist kuni keskpäevani, siis “hörenes rahvahulk, rääkides kevadeootusest”.

1935. aasta 24. veebruaril oli sooja kolm kraadi. Vihmasajus marssis 10. üksikpataljoni suusarühm, kepid ja suusad õlal. “Seekordne ilm on teinud suusameestele aprilli,” märkis ajaleht Kaja. Võrus mõõdeti sel päeval kuu soojarekordiks koguni $12,9^{\circ}$!

1936. aastal jäid paraadid pea kõikjal ära “külma ilma ja lõikava tuule tõttu” (Tallinnas ja Tartus oli -12 kraadi ümber). Nii nagu 1932. aastal, ei informeeritud selgi korral rahvast paraadi ärajätmisest – Vabaduse plats oli ikka ootavatest inimestest ümbritsetud – “mis see külm mehele teeb”...

Lendama iga ilmaga ei pääse

Lennuilma korral oli paraadidel esindatud Eesti lennuvägi, maksimaalse esindatusega 1937. aastal – üheksa lennukit. 1938. aasta juubeliparaadil aga marssis lennuväetus jalgrivis – paraadlennud olid seega lennatud... Kuni praeguste aegadeini.

Ühel aastal on paraad ära jäänud paksu lume tõttu – Kuressaares 1924. aastal.

Ilmaga arvestamata ei pääse ka tänavusel suurel juubelipeol...

Pentsik vabariigi aastapäeva tähistamine 40 aastat tagasi

Eesti geofüüsik, neljal korral Antarktikas talvitunud Vello Park, tähistas 24. veebruaril 1978 jäisel mandril Mirnõi polaarjaamas oma tillukeses pugerikus väikest viisi vabariigi aastapäeva. Ootamatult astusid sisse jaama ülem partorgiga. Kuuldes peokese põhjusest, mida töökaaslane siiralt tunnistas, marssisid juhid välja ning varsti saabusid konservide, viina ning muu parema kraamiga. See oli vist esimene ja viimane kord, et sügaval stagnaajal tähistas kogu Nõukogude asula Eesti jaoks tähtsat päeva. (Vahel on kasulik, kui ülemuste ajalooteadmised on puudulikud.)